

36

181581
 KOLOZSVÁRI M. KIR. GAZDASÁGI AKADEMIA
 KÖNYVTÁRA

szám.

Tara Noastră

DIRECTOR: OCTAVIAN GOGA

BIBLIOTECA

Nr. 7220

Sectia V

ACADEMIA de AGRICULTUR

ANUL IV

Nr. 17

29

APRILIE

1923

În acest număr: Ponegrirea Coroanei de Octavian Goga; Frig, Trandafir alb, poezii de Zaharia Bârsan; Clădirile școlare de Octavian Prie; A fost odată de Septimiu Popa; Trei cărți de Ion Gorun; Șvabii din Banat de P. Nemoianu; Un program de consolidare financiară de Moise Nicoară; Viața literară: Comediile lui Caragiale de al. a. h.; Cronica politică: O aniversare de Ion Balint; Gazeta rimată: Regele Ardealului de Mița Camarilla; Insemnări: D-nul Vaida răspunde, Confiscarea cărților maghiare, Monumentul lui Gh. Pop de Băsești, O descoperire culturală, Excesul de literatură.

CLUJ

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA : PIAȚA CEZA VODĂ NO. 16

Un exemplar 5 Lei

© BCUCluj

Țara Noastră

Ponegrirea Coroanei

În tabăra alianței Maniu-Mihalache-Adolf Ștern chiotul cotidian și-a anunțat în timpul din urmă o coardă nouă: *atacurile împotriva Regelui*.

Furtuna era de așteptat. De câteva luni o prevesteau heralziile numiților asociați, domnul Honigman și dulcele său frate domnul Fagure, care în patriotica lor răsvrătire pentru aspirațiile nației românești de-o vreme încoace sunt supărați deabinele pe Regele Ferdinand. Acești iluștri mandarinii ai presei bucureștene, împreună cu sateliții lor, dornici să fortifice țara pe care o iubesc dintr'o furtunoasă pornire atavică, au avut totdeauna bunul obicei de-a administra lecții Coroanei și în lunile din urmă de când suferințele Ardealului au găsit ecou în inima lor largă, revolta celor doi îndrumători de opinie publică e într'un clocot nepotolit. În gazetele lor apar zilnic apostrofă și imprecății la adresa Dinastiei, tonul e ridicat, amenințările curg, tirania e lovită la mir neconținut de către cei doi apostoli ai libertății, susținuți în nobila lor întreprindere de bătrânul patron, domnul Constantin Mille, din a cărui călimară tot se mai desprind încă înjurături târzii, metafore obosite și ieșite la soare ca ariile unei flașnete hodorigite. Corul deci, urmând meseria unei vieți, a strigat înainte, până ce primind încurajarea celor mai noi protectori politici s'a hotărât să dea o mai mare amploare deprinderii consacrate și astfel diapazonul astăzi e într'o urcare crescândă: domnul Honigman și soții atacă zilnic pe Regele României.

Paralel cu îndeletnicirile profesionale ale marilor proprietari de cerneală se semnalează și muștrările recente pe care le aduc Palatului diverși corifeii din așa zisa opoziție unită. Astfel doctorul Lupu la întruniri publice pe ici pe colo, se crede dator să-și întreție partizanii cu avertismente delicate trimise Suveranului, domnul Mihalache, răscolindu-și amintirile cărților de citire, brodează parabole cu tâlc îndrăzneț, în vreme ce cel mai proaspăt șampion al democrației, dl Gri-

gore Filipescu, un distins sportsman politic, plin de fantezie, se amuză ticluind invective și epigrame, cu sau fără fotografie, pentru exasperarea „Camarillei“. Este, cum se vede, o acțiune concentrică, cum s'ar zice un acerb război de guerillă, menit să smulgă aplauze la cetățenii din Lipskani care umplu sala „Dacia“ și sunt, cum se știe, profund îndurerăți de destinele patriei . . .

Orchestra deci, în plină activitate, își plimbă tam-tamul sgomotos în toate părțile. Din nenorocire însă cântecul e destul de vechiu, ritualul demodat și auditorul nu mai simte pe această temă o particulară emoție. La frații noștri de dincolo de Predeal aceste tulburate rapsodii fac parte din bagajul curent al bocetelor de opoziție, pe care politicienii trecutului le-au lovit de toți pereții Capitalei, storcându-le toată vloga și făcându-le din ce în ce mai inofensive. Sunt uzanțele unui tipic răsuflat la București șarjele împotriva Coroanei, relieful lor s'a tocit și lumea nu se mai impresionează de câte-ori oratorul în tirada lui patetică invectivează înălțimile Tronului. Mulțimea e foarte sceptică în această materie, fiindcă de-o jumătate de veac s'a obișnuit să-i vadă în curând după gestul demnității răsvrătite pe neînduplecării protestatori în atitudini prea umile la treptele Palatului, astfel că ascuțișul cuvintelor s'a pierdut și clișeul s'a clasat definitiv în camera de vechituri a politicei românești . . .

În acest chip, dacă ar fi să ne ocupăm numai de trivialitățile presei libertine din București pentru ponegrirea Coroanei, sau de incursiunile demagogiei politice în domeniul unei retorici banalizate, subiectul ar fi în adevăr ingrat și n'ar merita o specială luare aminte. Lucrul însă se complică, fiindcă în taraful acestei muzici ignobile s'au ivit lăutari noi, care prin noutatea lor merită să-i încreștăm la răvaș și să le cântărim intențiile. Este ceata domnilor Vaida-Maniu, devenită din bun senin de-un antagonism lămuritor față cu actele Suveranului, care prezintă un capitol proaspăt de psihologie necunoscută, interesant de examinat și plin de învățăminte.

Da, nu mai este nici o îndoială, șefii comitetului de-o sută în trista lor evoluție au ajuns până la ireverență în sentimentele lor pentru Regele țării. Sărmanii discipoli ai tradiționalului spirit budapestan, foști plecați șerbi ai „prea înalțatului cezaro-crăiesc scaun“ dela Viena, unde li s'au tocit până deunăzi genunchii îndoși atâta vreme, prin ce sbuciumate frământări intime să fi trecut ei oare, de s'au pomenit dintr'odată, așa de demni, așa de bătoși în fața unui cap încoronat? Realitatea e că de-o vreme încoace gazeta lor din Cluj a început să lanseze articole stângace cu insinuări greoaie, din care se ghicea o tăinuită rancună și zi cu zi, cu acumularea de îndrăzneală a sclavilor liberați, tonul observațiilor s'a îngroșat până-ce în săptămânile ultime judecarea în gura mare a monarhului a devenit din ce în ce mai frecventă spre mirarea noastră a tuturor.

Operația însă nu s'a oprit aci, zilele din urmă proza lor venioasă a scos capul sub auspiciile mentorului Honigman, în al cărui ziar „Lupta“, au apărut, dacă nu mă înșel, vre-o patru articole îndreptate împotriva Regelui sub semnătura: „Un deputat ardelean“. Ar-

ticolele din chestiune, variațiuni pe-aceiași gamă, sălcii ca fond și formă, nu par a fi scrise în redacție de-un Goldenberg oare-care și stilul lor bolovănos parc'ar trăda preocupările unui spirit străin de cele mai inocente mistere ale condeului. Cum se vede, șanse sunt ca paternitatea lor să poată fi atribuită uneia din cele mai de frunte căpetenii ale partidului național. La București se vorbește, că însuși domnul Alexandru Vaida s'ar fi deranjat să le scrie într'unul din elanurile de stil și compoziție, care cercetează din când în când pe fostul președinte al Consiliului... Persoana autorului în acest caz e unicul lucru interesant, fiindcă de altfel spicuirile de istorie universală și garniseala lor de pilduri nu au mult haz. Ar fi însă cu adevărat instructiv, dacă s'ar ști părintele real al acestor sforăituri în care se vorbește de sus de tot: „*Ja seama, Sire!*” Înțelegeți, că subț masca anonimatului toate aceste povețe și supărări pierd din farmecul lor și că adevărata lor semnificare s'ar desvăli numai atunci când personalitatea autorului ar constitui suprema garanție pentru spusele lui. Ce mult așa da deci, sub acest raport, dacă publicul cetitor ar putea vedea obrazul întrepidului inconoclast, prins acum de-un subit acces de demnitate tardivă... S'ar putea constata probabil atunci în toată liniștea că omul care se vrăjmășește astăzi a tăcut o viață întreagă, sau că genuflexiunile lui însoțite de jurăminte de crediuță la picioarele Habsburgilor i-au fost apajul unei vieți... În lumina faptelor s'ar ridica deci la o înaltă valoare documentară prăvălirea morală a românului neofit, care la patru ani după-ce soarta l-a smuls de sub poruncile asupritorului de veacuri își ridică glasul răgușit de patimi mici împotriva Regelui liberator și-i pune în vedere soarta lui Bonaparte, fiindcă a avut nenorocul să moștenească un atât de stupid patrimoniu intelectual la unul din sușii săi, desrobiți pe prețul unui sacrificiu strălucit...

În orice caz, dacă n'ar fi nici un alt indiciu de sdrobitoare absență cerebrală la conducerea partidului național decât această improvizată burzuluire împotriva Coroanei și atunci ar fi deajuns ca lumea noastră să înțeleagă cât de mult s'a căscat prăpastia între poporul nostru și spuma lui de suprafață bătută de toate vânturile.

Aici în Ardeal mulțimea, desfăcută abia din cadrul posomorât al unei tragedii milenare, are câteva lucruri sfinte la care privește cu pietate și asupra cărora nu admite nici glume, nici transacții. Unul din aceste puncte fixe ale mentalității noastre politice e și respectul netulburat pentru ideia dinastică. Poporul cu instinctele lui viguroase își dă seama că în împrejurările tulburi de azi și de mâine tronul e poate cel mai puternic razim al unității naționale, pe care nimeni nu are dreptul s'o primejduiască. Cel din urmă cătun dela poala munților e pătruns de-acest adevăr organic în Ardeal și numai o formidabilă cantitate de inconștiență sau o penibilă zăpăceală poate produce note disonante în jurul acestui sentiment unanim și nedesmințit... Faptul că domnii din naționalul comitet dela Cluj în lunile din miere ale colaborării lor cu partidele dela București, au acceptat dela început greșelile acestora și fac paradă de antidinasticism nu ne miră mult, fiindcă desfăcuți complect de sufletul masselor populare, bieții desrădăcinați

sunt gata în tot momentul să afișeze o idee străină. În definitiv o mare mirare nu trebuie să cuprindă pe nimeni în fața unui proaspăt certificat de bun simț. Gândiți-vă că cei care se agită astăzi la poarta Palatului, sunt cei din urmă mohicani ai burgului dela Viena, sunt autorii declarațiilor de amor din parlamentul unguresc, sunt detractorii încoronării dela Alba-Iulia și atunci înțelegeți că după atâtea linii drepte în cariera lor publică onorabili patrioți sunt gata ori când, fără mult sbucium de conștiință, să facă orice soi de declarație care le-ar corija norocul . . .

Ca să fie însă mai evidentă distanța între opiniile de circumstanță ale acestor mici negustori politici și sufletul Ardealului pe care honigmanii îl terfelesc în tiparele lor încurând lumea din Capitală, eu aș propune o operație simplă și convingătoare: Luați un țaran din orice sat ardelenesc mai răsărit și înfățișați-l un sfert de oră cu cel mai turbat matador al naționalismului de ocazie, cumpăniți simțirea, chibzuința și sintaxa celor două exemplare și vă veți da seama degrabă că sunt două spețe distincte și că sănătatea și lumina sunt dela început pe partea hainelor albe . . .

Ei bine, pe aceste haine albe se ridică aici în Ardeal temelia trainică a dragostei de neam și de Dinastie, — tot restul e încă interes meschin și-o literatură înăcrită de bâlcu ordinar . . .

OCTAVIAN GOGA

P. S. În ultimul moment mi-se spune că articolele „deputatului ardelean“ din „Lupta“, nu sunt decât o „farsă“ și că totul se reduce la reeditarea unor pagini de demult ale unui răposat organ liberal. Oricum ar fi, comentarele „antidinasticismului din Ardeal“ de care se vorbește în timpul din urmă, rămân în picioare.

O. G.

Frîg...

Așteptarea... flori de jale...
Într'o lacrimă se 'nchiagă...
Adu-mi raza gurei tale
Sfânta vieții mele dragă.

Ti-așternui din prag în casă
Dorul meu de-odinioară..
Ga pe-o punte de mătăasă
Să te văd trecând ușoară...

Brațe albe... valuri calde
Să mă strângă mlădicase...
Să m'adoarmă... să mă scalde
Valul brațelor frumoase.

Trag obloanele la stradă...
— Nu mai vine... nu mai vine...
Așteptarea de zăpadă
Fulgii-și scutură pe mine...

ZAHARIA BÂRSAN

Trandafir alb

Trandafire tânăr... foaie de mătase...
— Mângâiere caldă de pe-o cale grea —
Te-ai desprins din noaptea mâinilor frumoase
Să 'nsenini o clipă pribegia mea...
Ce pustie-ți pare tainica 'ncăpere
Plină de nesomnul dela căpătâi...
Foaie de iubire... foaie de durere,
Mângâiere albă... cum să te mângâi !?...

Foaie de mătase 'mi-ai visat pe masă
Invelită 'n dorul sufletului meu...
Singura podoabă ce-o aveam în casă...
Și pe tine doară... și pe Dumnezeu.
Ți-am vorbit în șoapte dragă primăvară,
— Tot mai alb crescut-ai, tot mai alintat —
Neștiuți de nimeni jie-care sară
Ne 'nchinam la mâna care mi te-a dat...

Și-acum stai pe gânduri foaie de zăpadă,
Foaie care-mi arde sufletul aprins...
De-ar veni o clipă să mi te revadă
Nu te-ar mai cunoaște, trandafir învins...
Alba ta candoare tot mai mult se 'ndoaie,
Ca o frunte albă ce se uită 'n jos...
Va cădea ca mâine foaie după foaie,
Lacrime tăcute dintr'un vis frumos.

Bacău, 1917.

ZAHARIA BÂRSAN

Clădirile școlare

Străduința ministerului de instrucțiune de a găsi soluțiuni pentru deslegarea chestiunilor școlare din Transilvania a trebuit să se lovească și de lipsa de clădiri potrivite. Localități, cari în urma situațiunii lor cereau deschiderea unui liceu român, sau a unei școli profesionale, trebuiau să renunțe la această cerere a lor pe motivul că în localitate nu era local corespunzător sau dacă se găsea un atare local, acela nu era nici al statului, nici al comunei, ci al cutărei confesiuni, care în baza dreptului de proprietate nu se arăta aplicată a ceda localul. Astfel a fost cazul din Orăștie, unde dela înjghebarea noului stat, s'a impus necesitatea înființării unui liceu românesc, dat fiind că Orăștia și împrejurimile este locuită de o populațiune românească foarte înaintată în cultură, care cerea liceu românesc pentru mulțimea de școlari, plasați la școli prin depărtate ținuturi.

În anul dintâi al deschiderii liceului din Orăștie s'au înscris peste 500 băeți, un record care pe vremile ungurești nu știu dacă s'a mai încrestat undeva. Liceul a trebuit să se deschidă prin case particulare, să se adăpostească cum poate și să privească cu jind la cele două clădiri ale liceului reformat de acolo, una nouă superbă, clădită din banii statului unguresc și cealaltă mai veche a fundațiunii contelui Kun. Aceași situație este și în orașul încoronării, în Alba-Iulia, unde nu aveam local pentru un liceu de stat, deși biserica romano-catolică dispune de o frumoasă clădire, ridicată cu o însemnată subvenție de stat și care dacă astăzi mai are o populațiune școlară oarecare, e de prevăzut că cei 1200 catolici din Alba-Iulia nu vor putea alimenta acest liceu situat într'o mare de români, cari nu mai umblă la școli streine.

Nu mai vorbim de Cluj, unde liceul statului a fost nevoit să se refugieze în clădirea unui școli civile și astfel nu are nici aparatul didactic necesar unui liceu și nici localul nu e suficient, ca să în-încapă mulțimea mare de băeți care roesc depe sate și cer intrarea în școlile statului.

În schimb sunt în Cluj uriașe clădiri, liceul unitar, reformat, „Marianum“ toate zidite cu mari subvenții de stat — cari sunt proprietatea confesiunilor și nu ale statului.

Chestiunea clădirilor școlare s'ar putea rezolva cu ușurință dacă statul ar zidi în aceste localități noi edificii, le-ar amenaja cu cele trebuitoare și ar avea școli moderne corespunzătoare.

Las' că chestiunea pusă astfel se lovește de imposibilitatea bugetară rămâne totuși de discutat problema școlilor confesionale existente, clădite din bugetul statului și date în stăpânirea confesiunilor.

Pe de altă parte, statul își dă foarte bine seamă că unele din aceste școli confesionale vor sucomba cu încetul din lipsa unei posibilități a le întreține.

Este așadară chestiune de timp, dacă situația acelor școli se lămurește mai de grabă sau se va lămuri în viitorul apropiat, când vor înceta dela sine.

Noi ne dăm seamă, că în Transilvania sunt două chestiuni maghiare. Una e secuiască și alta ungurească. Și dacă pe noi nu ne supără deloc chestiunea secuiască, determinată prin masele compacte secuiești dela sudostul Transilvaniei, nu poate să ne scape din vedere chestiunea ungurească.

Ne interesează foarte deaproape soarta insulelor răslețe maghiare, concentrate în mare parte la orașe, unde statul maghiar le-a dat tot concursul, ca să devină tot atâtea focare de cultură și propagandă ungurească.

Cu prăbușirea regimului unguresc. nu văd ce pretenții ar mai putea avea astfel de centre artificial create, de a-și mai lungi viața, când pretura este românească, judecătoria, perceptoratul, serviciile publice toate sunt ale statului român, iar cuiburile de propagandă maghiară au rămas avizate numai la puterile proprii slăbite și acele prin scoaterea de sub teroarea maghiară a tuturor elementelor șvăbești, slovăcești, evreiești, cari poartă meșteșug, comerț și nu mai sunt aplicate a spori numărul maghiarilor cu conaționalii lor.

Maghiarimea din Transilvania este astfel în preajmă de a evacua ținuturile unde nu are ce căuta și va fi constrânsă a se retrage la centrele mari, unde își poate reface frontul mai ușor dat fiind că în aceste au și populațiune și au și preponderență.

E lucru firesc, că în momentul unei astfel de retrageri se va pune chestiunea: Ce va fi cu edificiile școlare confesionale în care s'a suprimat instrucția și cari sunt în proprietatea confesiunilor, acestea le pot transforma în alte școli, le pot declara de case parohiale, le închiriază sau vând? Ce va face statul în momentul acesta, când acte autentice dovedesc, că toate acele clădiri au fost ridicate în mare parte din visteria țării și trecute în proprietatea confesiunii? Chestia devine și mai delicată, când statul în acea localitate nu are liceu corespunzător cum e la Orăștie, Alba-Iulia sau aicea. Cu un cuvânt, poate comuna confesiunea sau ordinul călugăresc dispune nelimitat asupra unei clădiri școlare, la care statul a contribuit cu banul, său și care este situația de drept a acestor clădiri subvenționate?

Ca să ne lămurim mai bine, va trebui să constatăm că statul ungar a inaugurat două sisteme de subvenționări pentru școli. Unul era subvenționarea *personalului didactic confesional*, care se da sub

anumite condițiuni (pentru corpul didactic primar schițate în art. XXVII. 1907, pentru cel secundar în ordonanța lui Apponyi din 1906.) Alt sistem era *subvenționarea pentru clădiri școlare*, care s'a dat tuturor confesiunilor, cu excepția românilor.

Cu această subvenție s'au clădit dela 1883 încoace aproape toate școlile secundare catolice, luterane, reformate, unitare, dar fiindcă nici o lege nu constrângea guvernele, ca să inaugureze o măsură egală pentru toate confesiunile, e firesc că românii n'au putut beneficia de acest favor al statului.

Deși nu exista lege care să numere felul și să stabilească condițiile unor astfel de subvenții, statul ungar și-a rezervat asupra acestor clădiri anumite drepturi, cari dovedesc că aceste clădiri nu au fost date în necondiționată proprietate confesiunilor.

Câteva exemple vor clarifica situația.

Acordarea ajutorului la edificări se făcea după două modalități.

Întâia modalitate era, că sumele luate spre acest scop în buget nu se dădeau confesiunilor ca sume globale, ci ministerul le ordonanța direct întreprinzătorilor în măsura lucrărilor ce făceau, dar numai dupăce și ministerul cenzură prealabil toate planurile de edificare și devizul de cheltueli, pe cari le aproba, ori le modifică. Așa dară planul și devizul era aprobat de minister, lucrările controlate de inginerii statului, delegați de minister, și numai pe urmă se plăteau banii pentru lucrările făcute. La urmă, socotelile se trimiteau ministerului, care le aproba.

A doua modalitate era, că cenzurarea și aprobarea planului de edificare și a devizului de cheltueli se făceau în acelaș fel de către stat, dar sumele luate spre acest scop în buget, nu se plăteau direct de către stat întreprinzătorilor, ci prin mijlocirea unei bănci. (Astfel s'a clădit liceul reformat din Odorheiu). Aceasta se făcea, când statul nu era în situație de a lua întregă suma trebuincioasă clădirii în bugetul unui an, ci o repartiza pe mai mulți ani succesivi.

Ca să nu sufere nici lucrările, nici clădirea să nu întârzie din lipsa de bani, ministerul împuternicia eforia școlară să împrumute o sumă globală dela o bancă, pe care o replătea ministerul în anuități din bugetele succesive.

Socoteala ulterioară se înainta ministerului spre aprobare și cenzurare.

Ministerul își rezerva toate drepturile de proprietate asupra noului edificiu până la terminarea lucrărilor și își da învoirea de întabulare pe noul proprietar numai dupăce erau împlinite toate condițiile stipulate la începutul edificării. Nu puține sunt însă cazurile, când ministerul denega fondului de studii, ordinelor călugărești, sau confesiunilor aprobarea sa pentru întabulare, și reclamându-și fondurile vârsate la edificare, statifica liceele nou edificate.

Aceasta se întâmpla, când celălalt factor, adecă confesiunea, ordinul călugăresc nu-și îndeplinea îndatorirea luată asupra sa față de clădire, sau se iveau unele divergențe de ordin principiar între stat și confesiune.

Astfel s'a statificat sub presiunea parlamentară liceul minorit din Gyöngyös și cel comunal sau confesional armenesc din Gherla.

Din toate aceste reese că statul la clădirea unei zidiri școlare își rezerva dreptul de a dispune și pe mai departe asupra fondurilor văr-cate de el în clădiri, că acele fonduri, fiind date din buget, nu le considera ca fundațiuni libere, ci prin ele se erija statul ca fondator al noii clădiri și exercita un control continuu asupra întrebuițării acelor edificii.

Din aceste rezultă, că dreptul de proprietate al confesiunilor asupra clădirilor școlare, zidite cu subvenție de stat, nu a fost nici când recunoscut ca nelimitat.

Că în momentul, când din orice motiv edificiul școlar ar înceta de a mai fi în serviciul instrucțiunii, statul e dator să-și valideze drepturile ce le are asupra lui.

Că acele edificii nu pot fi nici închiriate, nici vândute, nici transformate în alte institute.

Că e chestiune de oportunitate și prudență, ca statul să intre în posesiunea aceloră oricând, dacă interese de ordin superior îl constrâng să o facă.

Aceasta din urmă măsură însă nu înseamnă, ca statul să se atingă și de dreptul confesiunilor de a-și continua instrucția într'un alt local corespunzător, dar pe spesele proprii.

Validitatea unui drept asupra unei clădiri școlare, nu mă autorizează ca să comit și un act de violență la libertatea garantată confesiunilor de a-și deschide și susține școli.

Iar dacă prin reclamarea unui astfel de drept voesc să acoper violența, am compromis și dreptul meu incontestabil, fără ca să pot face un pas înainte într'o chestiune atât de dificilă, cum e problema culturală din Transilvania.

Aceasta este situațiunea de drept a clădirilor școlare ridicate din ajutor de stat și trecute în proprietatea confesiunilor.

Alta este însă situațiunea aceloră ca chestiune de oportunitate și înțelepciune politică, dacă de fapt acele clădiri pot fi trecute cu un simplu act de autoritate în proprietatea statului fără nici o altă considerație. Aceasta mai ales, dacă un acord între stat și factorii competenți confesionali ar salva situațiunea mai bine decât paragraful.

E o chestie de interpretare, la care vor răspunde cei cu răspunderea.

OCTAVIAN PRIE

A fost odată . . .

Pe oamenii cari îmi spun că m'au citit îi iubesc atât de mult, încât i-aș citi și eu dacă ar scrie și ei ceva. Li iubesc și îi pomenesc în toate rugăciunile mele.

— Doamne, — îmi zic, — de-o fi să ajungă rugăciunile mele la tronul tău, adu-ți aminte de acești bieți oameni!

E un glas al conștiinței. Cine știe, aceste rugăciuni sunt poate singurul folos ce-l au pe urma cetirii scrierilor mele.

Sunt înse zece femei, cărora le datoresc o recunoștință deosebită; femei de toate vârstele și cu tot felul de ochi, cari mi-au spus de-a-dreptul :

— Ah ! Să știi, cât sunt de fericită că te cunosc !

— Ah ! — făceam și eu, le priveam cu compătimire și simțeam — nu tăgăduiesc, — „adierile unui vânt primăvăratec“.

A unsprezecea femeie m'a nenorocit. Am întâlnit-o în teatru la „Visul unei nopți de vară“. Ședea lângă mine și până la actul al doilea abia am observat-o.

— Prost, de tot ! — isbucni de-odată, însoțindu-și cuvintele cu un gest de neplăcere.

O privii curios, zâmbind.

Așa-i, Domnule, — zise acum întorcând-se spre mine. — Eu . . . dela un Șecspir am așteptat mai mult . . .

Nu știu ce i-am răspuns. Dar . . . a fost un răspuns, care a pus o mașină în mișcare. Pe-o femeie, care vrea cu ori-ce preț să vorbească n'o pot opri nici zânele, nici demonii din „Visul unei nopți de vară“ și nici împrejurarea că trebuie să vorbească numai în șoptite.

Ne-am șoptit multe, despre împrejurările Văsluiului, (era din părțile acele), despre Teatrul național din București și despre câte în lună și soare. Era inepușabilă, dacă cercam să mă uit înspre scenă găsia noui și noi subiecte de . . . „conșoptire“. Mi-a spus adorabilul nume ce-l poartă și astfel a trebuit să i-l spui și eu pe al meu.

Atâta lipsea. A urmat acum al unsprezecelea :

-- Ah ! Să știi cât de fericită mă simt că te cunosc — și celelalte.

Apoi îngrămădind vorbele una peste alta: că ea cumpără revista la chioșcul lui Schwartz, în colțul bulevardului și dacă îmi vede numele tipărit pe copertă aleargă în grabă acasă, mă citește de trei ori și

apoi o trimite peste drum la Mița și la cocoana Iordăchescu. Și cum în semi întunerecul din sală mi-a strâns mâna cu putere, am simțit pentru a unsprezecea-oară „adierile primăvăraticului vânt“.

Dar... se sfârșesc toate visele și... s'a sfârșit și actul al doilea din „Visul unei nopți de vară“. S'a lăsat cortina și în sală s'au aprins toate luminile.

Am văzut-o acum în „toată strălucirea frumuseței“ și — ca în romanele de senzație, — era „să scot un strigăt de admirație“. A fost o frumusețe adevărată, o femeie frumoasă de douăzeci și cinci de ani.

M'a văzut și ea în toată... nu știu cum să zic, — și minunata ei guriță, cu care m'a purtat pe la Teatrul național și pe la chioșcul lui Schwartz... s'a închis.

— O, Domnul meu, — mi-a zis, după ce s'a desmeticit, — eu din cele citite te-am crezut mai tânăr!

Mi-am trecut mâna prin păr și m'am ridicat repede. I-am spus, că mă duc să fumez o țigară, dar... m'am dus acasă, am aprins electrica și m'am uitat în oglindă. Iar oglinda mi-a spus o poveste:

— A fost odată, a fost...

Așa își începea poveștile și mama, de mult, de mult, când mă ținea pe genunchi.

În casă era frig, dar nu-l simțeam. Când omul e singur și trist, nu mai simțește frigul. Un vânt se porni afară, isbia cu putere ferestrele și parecă striga:

— A fost odată, a fost...

M'am desbrăcat, m'am aruncat în așternut și am adormit fredonând: — ... că dacă n'ar fi fost, nu s'ar povesti!

* * *

Dacă am adormit, s'a început „Visul unei nopți de primăvară“, o piesă în foarte multe acte și eu aveam rol în toate. Și fiecare act se sfârșia cu un cântec, cântat pe multe voci,

— A fost odată a fost,

Că dacă n'ar fi fost...

M'am revăzut spovedindu-mă, la vârsta de zece ani. Tremuram sub patrafir și spuneam bătrânului preot:

— Mi-am tăiat nasturii dela palton, nu mi-am curățit ghetetele, nu mi-am învățat lecțiile și... am înstrăinat averea părinților...

— Dar asta cum ai făcut-o? — mă întreba preotul zâmbind.

— Mă rog... m'am dat pe ghiață și... mi-s'a stricat talpa la ghete...

Și lacrimam, iar bunul preot îmi da canon și mă ierta.

Din când în când redeveniam bătrân, ... vreau să zic — la vârsta de-acum. Mă priveam în oglindă și mă întrebam: ce-am făcut eu în viața aceasta?

Îmi răspundea oglinda:

— Te-ai dat pe ghiață și... ți-ai stricat ghetetele. Atâta tot.

Apoi treceam la alt act, unde făceam ochii dulci unei fetițe din pension și la multe altele, până la ziua...

În dimineața zilei următoare am plecat la școală. Aveam să fac cursuri în trei clase de fete și în o clasă mixtă. Fetițele spuneau lecția pe nerăsuflăte, dar începeau așa:

— A fost odată...

Le priveam ca năuc și simțeam că mi-se oprește și mie răsuflarea. Din când în când mă întrebau:

— De ce-i domnul profesor așa de trist astăzi?

Deveniră triste și ele, iar la sfârșitul orei, mă rugau aproape plângând:

— Să nu mai fie domnul profesor așa de trist... Noi o să ne învățăm lecția, întotdeauna.

Am ajuns în sfârșit la clasa cea mixtă. Pe prietenii coeducației așa vrea să-i duc odată în clasa asta. Un băiat tocmai trăgea pe-o fetiță de păr, fără milă. L'am făcut să cunoască „mila sfântului Neculai“.

Eram pe la mijlocul orei, când de-odată mica Lucreția, o fetiță cu părul creț și ochii verzi își trânti capul de bancă și se porni pe plâns. Un plâns cu sughituri, rupt tocmai din inimuța ei.

M'am dus la ea și am întrebat-o mângâindu-i părul:

— Ce năcaz ai, Lucreție?

— Mă rog, mă rog, — bombăni ștergându-și lacrimile cu mâneca bluzei și roșind toată, — Alexandru Barbu a zis că eu sunt iubita lui...

În sală izbucni un râs vesel, Lucreția își trânti iară capul pe bancă și își continuă plânsul acolo unde l'a lăsat.

Eu îmi mușcam buzele, ca să nu zâmbesc și m'am apropiat de Barbu. Reamintindu-mi principiile pedagogiei am ajuns la convingerea că nesmintit trebuie să-l pedepsesc foarte aspru. L'am pedepsit, (cam nu prea după principiile pedagogiei,) cu nuiaua. Una, două, trei, zdrene toate, bine înțeles.

Dar simțeam dureri în coastele mele, de câte-ori îl loviam.

— Nebune, — mi-am zis la a treia lovitură, — tu te bați pe tine însuși!

Am isprăvit apoi lecția repede. Nu îndrăzniam să mă uit la Lucreția.

— Dacă am simțit durerile lui Barbu — gândiam — cine știe, a cui ochi o să-i văd în ochii Lucreției? Ah, a fost odată a fost...

Restul zilei l'am petrecut prin cafenele, ridicând din umeri de câte-ori vre-un prieten mă întreba: de ce-s așa trist? Iar seara, când să mă culc, am trecut fără să vreau prin fața blestematei oglinzi. Oglinda îmi spunea acelaș:

— A fost odată, a fost...

*

Doamna din împrejurimile Văsluiului să citească schița asta. E poate, cea din urmă. De-acum, n'o să mai scriu schițe, ci numai povești pentru copii. Așa:

— A fost odată a fost, că dacă n'ar fi fost, nu s'ar povesti...

SEPTIMIU POPA

Trei cărți

— Dacă ați pleca la țară sau în călătorie, și nu vi s'ar da voie să luați cu d-voastră decât trei cărți, cari sunt acelea pe cari vi le-ați alege? — e întrebarea pe care un ziar francez a adresat-o odinioară mai multor personalități distinse, mai ales pe terenul literar, voind să dovedească... nu prea știm ce. Să vedem mai bine ce s'ar putea zice că s'a dovedit, în realitate, cu răspunsurile pe cari ziarul le-a dobândit și le-a publicat.

Insuși unul din cei întrebați, a spus: — Nu e probabil că răspunsurile la o asemenea întrebare vor fi toate sincere. Mulți vor înșira cu plăcere câteva nume alese din celebritățile literare, — iar în realitate vor continua o lectură preferată, pe care n'o mărturisesc.

Mai ales scriitori mai vechi sunt citați printre aceia preferați. Negreșit, celor în viață nu trebuie să li se facă reclamă, cu deosebire când e vorba de o anchetă mai mult între confrați. Alminteri, de ce nu s'ar cită fiecare și pe sine însuși? Care autor nu se recitește uneori cu dragă inimă? Dar atunci, ca să nu pară prea închipuit, ar trebui să alătore la numele său și pe acelea ale unor confrați în viață... Decât aceasta, mai bine cu — răposații.

Prin urmare, avem răspunsuri cari ne asigură că lectura favorită a multor personaje ilustre, în deosebi literare, de astăzi, ar fi: Homer, Marcu-Aureliu, Noul Testament, Montaigne, Pascal, memoriile lui Napoleon, dramele lui Racine, criticele lui Sainte-Beuve, și tot așa mai departe. — Inșă, mai e o mărturisire care spune foarte mult în această privință, și ea este, cum e și natural să fie, a unui umorist. Tristan Bernard răspunde: „Printre cărțile ce târăsc cu mine, este și „Paul și Virginia“, pe care de cincisprezece ani mi-am pus în gând s'o citesc, dar n'am citit-o încă“.

Dintre cei cari înșiră atâtea nume și titluri de cărți celebre, câți nu vor fi în acest caz? Oare nu cunoaștem noi atâția amatori cari au în bibliotecile lor zeci sau sute de volume, dintre cari n'au citit — și nu vor citi niciodată — pe cele mai multe?... Fie-căruia

dintre noi oare nu i-se întâmplă să-și procure cărți cu cea mai bună intenție de a le citi, sau să-și propună să citească volumele ce i-se trimit de confrăți, și totuș să nu ajungă niciodată să-și îndeplinească această sinceră dorință?... Dar, când e vorba de întrebarea: — Ce cărți ai lua cu dumneata în vilegiatură sau pe drum? — nu e încă și mai natural ca să te gândești să iei cărți ce n'ai citit încă, alegând în primul rând, bineînțeles opere a căror celebritate e de sigur mai răspândită decât lectura lor?

Apoi te întorci cu ele acasă, tot necitite, și le reiei pe urmă cu alt prilej, de cincisprezece ori, ca Tristan Bernard, sau și de mai multe ori, ca atâți alții.

Cel mai de seamă răspuns, cred, — adică acela care dă mai mult de gândit, a fost al Carmen Sylvei. Un caet de muzică, o colecție de imagini ale unui mare maestru și — „un mare album de frumoasă hârtie albă“... De sigur că, în momentele de repaos și de reculegere intelectuală, cel mai indicat lucru este ca diversiunea să fie căutată în alte arte, și în desfășurarea reflexiunii proprii. Aceasta însă numai pentru cei cari, în deobiceiul lor, se preocupă de desfășurarea intelectualității omenești și o urmăresc zi de zi în manifestările ei.

Întrebarea pusă astfel intelectualilor, n'are să ducă la nici un scop. Răspunsurile n'au să servească drept îndreptării acelor neasemănat mai mulți, cari în vremea urmării ocupațiilor lor obișnuite n'au decât puțin răgaz, sau prea puțin, ca să-și mai arunce ochii și pe câte o carte care vorbește sufletului, părții celei mai curate și mai nobile dintr'însul. Homer, Noul Testament, Divina Comedie, — sau Montaigne, Pascal, La Bruyère, — Shakespeare, Goethe, Racine, — Cervantes, Rabelais, Dickens, — Heine, Victor Hugo, Baudelaire, — ș'așa mai departe, — toate sunt bune. Principalul însă, este să citim.

Ce să citim? Fiindcă pe noi ne importă, firește mai mult ai noștri, nu putem să nu facem, și cu jale, constatarea că citim foarte puțin, lamentabil de puțin. Noi românii. Lasă analfabetismul; dar cei cu oarecare cultură, — de nu fac parte din mâna de oameni ce cuprinde în ea o seamă de cărturari într'o legătură oarecare cu mișcarea intelectuală, — dacă i-ai întreba ceea ce ziarul francez a întregat câteva inteligențe de elită, ar rămânea desigur foarte nedumeriți, dacă nu chiar uimiți.

Trei cărți? Ce cărți? — Plecând la drum, câteva numere de gazetă sunt pentru cei mai mulți o proviziune suficientă pentru... distracție. Foarte bune gazetele, nu zicem altfel, — lectură primă și indispensabilă. Dar mai departe?... Dacă plecăm în vilegiatură pentru mai multă vreme, luăm și atuncea cărți, și de multe ori nu numai trei cărți, ci chiar trei perechi pe cărți; — ceea ce însă, din nenorocire, nu înseamnă șase, ci... 32, sau 52, adică de câte trei ori 32 sau 52.

Biblioteca „Grimaud“ este una din concurențele cele mai teribile ale bibliotecelor populare și în deobște ale tuturor cărților cari, în loc de combinații între figuri și culori, nu-ți ofer decât împerecheri de gândiri și observații asupra lumii și vieții sufletești a omului.

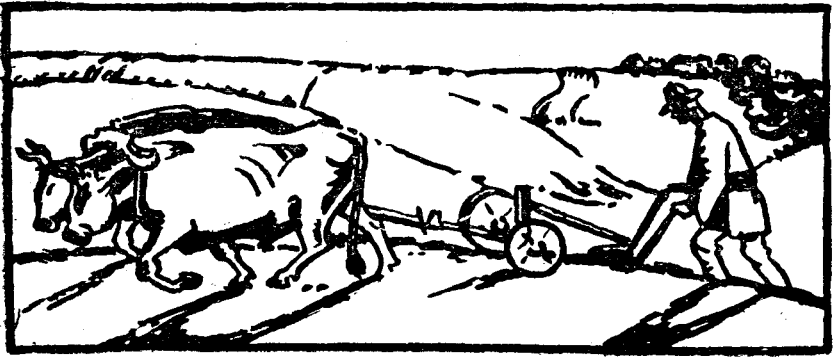
Și e de mirare! — Timp și — bani, lucru la care mulți din noi țin orbește mai mult decât la orice, se risipesc înzecit, însuțit, înmiiț, și cu un folos ce nu trece niciodată dincolo de zero, într'o îndeletnicire ca aceea. Fără a o osândi cu desăvârșire, căci moralismul extrem nu este de veacul și de temperamentul nostru, — dar covârșitoarea stăpânire ce pune asupra unora, ține cu adevărat de o manie foarte de aproape înrudită cu — stupiditatea.

Mai e altceva. Lumea e în definitiv avidă de a se instrui. Foarte bine; e omenesc, e în perfecta ordine a firei noastre. Desvoltarea extraordinară pe care a luat-o arta (sau industria) cinematografică, este și ea o dovadă vorbitoare despre aceasta. Dar întotdeauna m'am mirat, cum se poate ca omul, care întotdeauna e gata să jertfească douăzeci-treizeci de lei pentru astfel de spectacole, pentru el și familia lui, să refuze cu obstinație de a face acelaș sacrificiu pentru — o cărtică de citit. Spectacolul trece, sboară, — a ținut un ceas, și adeseori nu mai ai nimic de pe urma lui, te oprești la impresia momentană. O carte pe care ți-ai procurat-o cu acelaș preț e la îndemâna ta, îți ține tovărășie oricând vrei, o citesc orișicâți, o strângi, o colecționezi și îți faci din mai multe o companie întreagă de prieteni credincioși și nedespărțiți (căci să țineți sfânt acest lucru: cărțile nu trebuie nici odată împrumutate).

Nu aș vrea să pun aceste lucruri, unul împotriva celuilalt. Adică socot că e foarte bine ca lumea să caute și distracțiile de natură mai impresionantă ochilor sau urechilor, — reprezentări cinematografice (bine alese) și concerte de muzică publică; dar față de acestea, disprețul cărții este de neînțeles, — și de nescuzat.

Deci cam, așa-aș vrea ca să răspundă fiecare din noi la o întrebare ca aceea pe care a pus-o ziarul francez: Trei, sau mai multe, sau mai puține cărți, iau cu mine la drum sau în vilegiatură, dintre acele pe cari nu le-am citit încă, — dar pe cari și am de gând cu adevărat să le citesc.

ION GORUN

Șvabii din Banat

Dela apariția ei și până astăzi, „Țara Noastră“ a desgropat numeroase probleme din viața multiplă a Ardealului și a țării, din cari — după cum ne asigură cititorii noștri — nu una a fost și complet elucidată. Cu deosebire se recunoaște contribuția adusă de noi în mult discutata chestiune a minorităților din Ardeal, deoarece pe acest teren am fost singurii cari am avut curajul convingerilor, în vreme ce alții șovăiau (și oscilează și acuma) împrejurul unor teorii vagi și imprecise. Cuvântul nostru în această problemă a fost rostit răspicat și hotărât: în chestiunea maghiară, ovreiască, ca și în aceea a sașilor deopotrivă. Ne-am dat seama, că problema minoritară, înainte de a fi una generală a țării, este mai întâi o problemă ardelenască; deci, și sarcina elucidării ei revine în primul rând ardelenilor.

În acest domeniu, singură chestiunea șvabilor din Banat a mai rămas în umbră. Dar nu și în părăsire. Știam încă de pe vremea regimului trecut, că șvabii trăiesc în cea mai bună armonie cu românii; nu odată i-am văzut luptând cot la cot chiar și în alegeri. Bineînțeles, alături de noi erau mai puțini intelectuali și mai mult popor. Până de curând, eram convingși că nu a survenit nimic din ce ar fi putut tulbura prietenia ce s'a țesut în vremuri grele. Dimpotrivă, numărul mare al șvabilor ce s'au repatriat din cealaltă parte a Banatului la noi, lichidându-și toată averea întocmai ca și românii, credeam că a contribuit și mai mult la strângerea și întărirea vechilor legături.

Privită din acest punct de vedere, problema șvabilor din Banat nici nu ăar trebui să existe ca atare. În orice caz, nu era logic ca ea să depășească cadrele unei probleme locale, pentru că situația șvabilor părea aproape rezolvată prin conviețuirea în bunăînțelegere de veacuri. Așa priveam cel puțin noi, românii bănățeni, această chestiune și tot așa o privea și guvernul român. Mi-aduc aminte de răspunsul d-lui P. Negulescu, fost ministru de instrucție în guvernul Averescu, dat

unei delegațiuni șvăbești cu ocazia vizitei sale la Timișoara. — „Față de dv. — spunea fostul ministru — guvernul român nu are nici un fel de rezerve; regretăm profund, că nu vă putem avea pe toți, până la Tisa“. Această declarație ministerială dovedește, că guvernul român nu înțelegea să turbure o stare de lucruri bine încheată. În loc de a descoperi în șvabi o nouă problemă, guvernul român se mulțumea cu rolul de regulator al drepturilor și datoriiilor unor cetățeni pașnici, harnici și loiali.

Linia aceasta de conduită a guvernului român a continuat până acuma un an, fără să se fi simțit nevoia exercitării vreunei influențe oarecare. Ea a fost atât de sincer manifestată, încât, până în anul 1922, nici un guvern și nici un partid politic nu a pus candidați români în circumscripțiile electorale cu majoritate șvăbească. Din moment ce îi consideram prietini, ne era indiferent care anume șvab îl va reprezenta în Parlament. Să nu uităm, că față de sași nu am putut avea niciodată această conduită. Cu fiecare alegere, reprezentanții acestora ne-au propus oarecari transacțiuni — e politica lor tradițională de altfel — din cari nu ei au fost aceia cari s'au ales cu pagube.

Dacă, din punct de vedere al statului român nu există până acuma o problemă șvăbească propriu zisă, aceasta se impune totuși din punctul de vedere al lor, care, indirect, va trebui să ne preocupe și pe noi. Urmărim dela o bucată de vreme cu multă atențiune curentele politice ce tind să se valorifice în rândul șvabilor, amenințând să-i scoată din tradiționalul și proverbialul lor calm. Curentele acestea s'au semnalat, pentru prima oară, cu ocazia alegerilor generale din primăvara anului 1920, deodată cu constituirea așa zisului „partid autonomist“ de sub conducerea d-lor dr. Muth și prelatul Blaskovics, fervenți kossuthiști pe vremea ungarilor. Publicarea programului autonomist al acestui nou partid a stârnit furtuni de proteste din partea românilor, cari din sânul lor reușiseră de mult să expulzeze peste Mureș această urâtă fantomă. Atmosfera de neîncredere creiată în jurul programului noului partid nu a putut fi împrăștiată nici de numeroasele declarații de ocazie cu cari s'a încercat a se cârpi mai târziu. Mai ales că vedeam înșiruindu-se sub noul steag pe toți maghiarii și neomaghiarii pripășiți prin Banat, deși ca naționalitate aceștia se găseau pe acea vreme nu numai în pasivitate politică, ci de-a dreptul în stare de negațiune a statului român. Cu înființarea partidului maghiar, acești aderenți au părăsit pe autonomiștii șvabi, înscriindu-se în partidul unguresc.

Privind acest curios fenomen, fără să vrei te întrebi, ce fel de partid șvăbesc este acela în care naționalitățile se contopesc de-a-valma, întocmai ca la socialiștii extremiști?... Stăm în fața unui fenomen, pentru lămurirea fondului căruia nu găsim suficiente elemente de judecată în manifestările dimprejului nostru. Ca și în problema maghiară din Ardeal, va trebui să întindem raza cercetărilor noastre până în Ungaria și statele limitrofe nouă, Jugoslavia, Ceho-Slovia și chiar în îndepărtata Americă, pentru care ne dau prețioase indicațiuni cu-

vântările d-lor dr. Muth și Blaskovits, ținute în turneul de acolo și din care s'au întors abia de curând. Nu peste mult sperăm să ne putem ocupa și de această lature a chestiunii.

Față cu partidul autonomist, împrejurul căruia se grupează toți intelectualii șvabi cari pretind a-și fi schimbat ideologia într'o noapte trăgând cu buretele peste întregul lor trecut de maghiaroni, — vedem fracțiunea vechilor șvabi, naționaliști, grupați în jurul profesorului și deputatului dr. Mihail Kausch, cunoscuți ca îndârjiți luptători împotriva tendințelor de maghiarizare a șvabilor. Abia o mână de oameni, căci numărul șvabilor nealterați de cultura ungurească e disparat, aproape rezignați așteaptă ivirea unei alte generații de intelectuali șvabi, care să nu se mai facă la primul semnal, o apă și un pământ cu maghiarimea.

☞ Care din aceste două curente va ieși cu vremea biruitor, se va vedea. Nu am pierdut încrederea în simțul practic și puterea de judecată a șvabilor, calități atât de remarcabile și apreciate ale lor. Vom avea răbdarea să așteptăm liniștiți rezultatul fermentației de azi.

Dar până la înregistrarea rezultatului final, datoria noastră este să nu influențăm curentele politice din sânul șvabilor, ci să căutăm a-i reintegra în pozițiile ce li se cuvin: *sufletește*, prin emanciparea de sub tutela culturii maghiare, și *economicește* prin asigurarea situației pe care au avut-o în vremuri normale.

Infăptuindu-se această dublă reintegrare, suntem siguri, problema șvabilor în viața statului român nu va depăși niciodată granițele Banatului.

P. NEMOIANU

Un program de consolidare financiară

Frazeologia dlui Vintilă Brătianu

D. Vintilă Brătianu a avut imprudenta idee să facă un bilanț al activității sale ministeriale de până acum, și, pe de-asupra, să-l mai și publice. Ziarele guvernamentale sunt pline de câteva zile, cu articole însuflețite, cari celebrează marelui eveniment. Nimic mai firesc decât această excelentă părere pe care o are d. Al. Mavrodi, directorul *Vitorului*, despre capacitatea financiară a patronului său. Cum s'ar putea întâmpla altfel? Noi însă, cari primim mai curând în această privință hotărâte sugestii din partea celor cari se cheamă că au mai mult de suferit și nimic de folosit de pe urma „competenței“ instalate la departamentul Finanțelor, — ne îngăduim să privim cu sânge rece pomenitul bilanț și să schițăm la rândul nostru un altul mai puțin radios.

Cine nu-și aduce aminte de campania deschisă acum doi ani, împotriva ministerului Averescu, de către același domn Vintilă Brătianu, pe tema situației economice a țării? Pe vremea aceea, România era „amenințată de faliment“ (și dela clubul liberal sunau funebre trompete de alarmă) pentru că leul își stabilise cursul la zece centime, pentru că viața era scumpă și pentru că asupra țării apăsau grele datoriile externe. Soluțiunile adoptate atunci, și politica de refacere a mijloacelor de producție inaugurată sub guvernarea partidului poporului, erau înfățișate ca nefolositoare pentru a opri dezastrul. Nici salvarea fericită a circulației pe căile ferate (aduceți-vă aminte de călătoriile din 1920), nici întocmirea celui dintâi buget echilibrat dela 1916 până azi, nici noua lege a impozitelor directe, nici măsurile de apărare a producției interne, — nimic nu mulțumea pe specialistul, pe experimentatul, pe economistul, pe miraculosul financiar al „Băncii românești“. D. Vintilă Brătianu făgăduia să facă minuni și binevoia să se îndure, lăsând puțin în grija altora propriile sale îndeletniciri speculative, să-și salveze patria dela ruină.

Lumea ar fi avut dreptul să se întrebe, *cum* se va petrece marea minune? Și mulți, s'au și întrebat. Taciturnul Messia al visteriei publice răspundea însă, — laconic: — „Prin noi înși-ne!“

Ce s'a realizat până acum, așa, prin noi înși-ne, — vedem cu ochii noștri. D. Vintilă Brătianu e mulțumit și ne râde, plin de încu-

rajări, îndemnându-ne să zâmbim și noi puțin. Căci, guvernul liberal a reușit să închee, nu numai un buget echilibrat, ci chiar un buget cu excedent, sau cum s'ar zice negustorește, cu un mic profit; a achitat cuponul datoriei publice externe, și promite să plătească și unele datorii către furnizorii interni; a intensificat circulația pe căile ferate, și și-a luat angajamentul să interzică podurilor să se mai prăbușească; a plătit un miliard din împrumuturile făcute la Banca națională, spre marea mulțumire a acționarilor acesteia, și așa mai departe.

Ar trebui, prin urmare, să fim veseli și plin de încredere, nu numai în bogățiile naturale ale solului nostru, ci și în resursele de pricepere ale conducătorilor noștri. Așa s'ar și întâmpla dacă, hipnotizați de foile guvernamentale, am putea lua iluzia drept realitate și părerea drept adevăr. Iată însă radiogramele ne vorbesc mereu despre scăderea valutei naționale în străinătate, „stabilizată“ acum la șapte centime, funcționari publici amenință cu steagul grevei, viața se scumpește din ce în ce, circulația vagoanelor pe căile ferate scade, exportul stagnează, iar așa numitul „buget cu excedent“ nu e suficient nici pentru a acoperi unele din cele mai urgente obligații ale statului, căci *creditori particulari* așteaptă, neplătiți de luni de zile, prin toate colțurile țării.

Să nu credeți însă, că partidul liberal nu are și un program pentru viitor. Pentru *viitorul*, era să spunem... În situația de azi, merul normal al țării reclamă:

1) Sporirea prestigiului în afară al României, pentru apărarea intereselor ei înăuntru.

2) Adoptarea și continuarea unei politici financiare și economice care să pună guvernul țării, cât mai rar în situația de-a face apel la concursul din afară.

3) Organizarea serviciilor publice în așa fel încât acestea să fie în măsură să sporească producția și să asigure propășirea statului, și

4) Urmărirea unui program, bine definit și chibzuit, care, singur în momentele de mari prefaceri poate fi călăuză sigură în conducerea unui stat aproape nou, cum este România întregită.

Ce de lucruri bune și frumoase! Și mai ales, ce de fraze goale... E surprinzător cum un om de cifre poate să mânuiască o asemenea vorbărie răsuflată și imprecisă. Lăsând la o parte sporirea prestigiului în afară al României, asigurat prin rapoartele gazetarilor englezi chemați să cinematografieze desfășurarea de forțe militare în jurul sălei *Dacia*, ne întrebăm, care să fie deslegarea restului șaradei. „Adoptarea unei politici financiare, și economice care să pună guvernul țării...“ Dar, *în ce constă* această politică? „Organizarea serviciilor publice în așa fel, încât să fie în măsură...“ Bine, bine, dar *cum* se va face această organizare? „Urmărirea unui program bine definit, și chibzuit, care singur, în momentele mari de prefaceri poate fi călăuză...“ Se prea poate, însă *unde* e acest program?

Ceea ce așteaptă aztăzi toată lumea, — și nerăbdarea acestei așteptări s'a putut măsura lumina frământărilor slujbașilor statului, — e cu totul altceva. Nu *doleanțe*, ci cei puțin începuturi de *realizare*.

Nimeni nu se mai imbată astăzi cu apă rece, oricât de mult ar bate-o în puiă d. Vintilă Brătianu. Să ne refacem finanțele fără să recurgem la niciun ajutor din afară. Să sporim producția. Să intensificăm transporturile pe căile ferate. Să ne întărim valuta. Dar nu sunt acestea oare oftările stereotipe cu cari ne-am obișnuit să ne întâlnim prin colțul ulițelor, în compartimentele trenurilor și la mesele cafenelelor? Ni se pare că datoria unui guvern serios nu constă numai în repetarea acestor exasperante refrene ale discuțiilor proface dintre oameni necăjiți.

Actualul ministru ds finanțe crede că e deajuns să ne explice scumpetea actuală prin tediința „leului intern“ de a se cobori spre valoarea „leului extern“, și să dea vina descreșterii cursului monedei noastre pe seama speculei de bursă. E o explicație simplistă, care nu mai satisface demult, pe nimeni. Nici aceste suspecte operații financiare, cari se fac, fără îndoială, nu sunt o pricină determinantă a ruinei care ne amenință, nici salvarea nu poate veni numai dela măsurile de economie drastică, pe care o resimt în primul rând tot cei nevoiași.

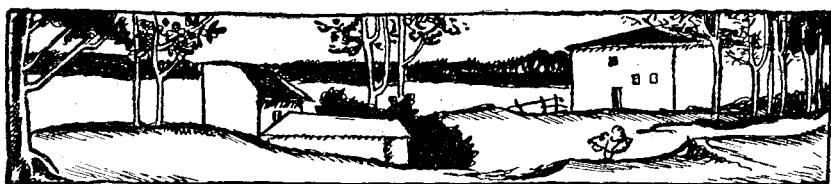
Nu. E nevoie de o prefacere radicală a politicii noastre economice și în special, — cum s'a mai spus aci, — de o nouă politică a grâului. Dl. Vintilă Brătianu o știe. Dar, neputincios în fața greutăților și mai ales, lipsit de curajul unei concepții largi, — se mulțumește să acuze opoziția, imputându-i că critică activitatea guvernului fără să-și etaleze propriile sale rețete.

Să ni se dea voie să spunem că, dimpotrivă, guvernul este în primul rând cel dator să aibă un plan de acțiune, — pentru că în mâinile sale stă și posibilitatea înfăptuirii.

Nu se vede însă nimic. În situația de azi, mersul normal al țării reclamă soluții îndrăznețe, precise, decisive. Ne-ar trebui bărbați hotărâți, cari să apuce taurul de coarne. Dl. Vintilă Brătianu însă, îi ține discursuri.

E și aceasta o metodă de apărare în fața primejdiei, dar nu credem să fie cea mai bună...

MOISE NICOARĂ

Viața literară

Comediile lui Caragiale

Încă de-acum treizeci de ani, critica noastră teatrală prevestea apropiata cădere în desuetudine a comediilor lui Caragiale. În fața judecăței pripite a multora dintre contemporanii săi, ele păreau destinate „să se demodeze”, laolaltă cu redingotele cărămizii și cu pantalonii de culoarea oului de rață, cari înviesmântaseră pe eroii lor. Era un raționament de garderobieră. O grăbită hotărâre de primă instanță, pe care zadarnic au repetat-o de atunci și alții, ori de câte ori Teatrul național din București își aducea aminte de repertoriul său original. Căci, comediile acestea înfruntă și astăzi măcinișul unor împrăjurări schimbate. Caragiale, cași confratele său mai în vârstă, Molière, care nu și-a legat opera sa de soarta perucilor inelate (cum credeau poate peruchierii) — stăpânește și acum scena, ba trezește uneori mai mult înțeles și cucerește mai multe sufragii ca altădată. (Nu trăim oare sub regimul votului universal?) Profeții literari au fost siliți astfel să constate, de pildă, la fiecare reluare a *Scrisoarei pierdute*, că întâmplarea aceasta, petrecută pe vremea republicei dela Ploești „în capitala unui județ de munte”, cu toate prefacerile prăvălite de-atunci asupra lumii, păstrează farmecul unei vioiciuni care nu se ofilește. Nimeni nu se miră pentruce Harpagon e tot atât de sgârcit cași la 1670; avariția va rămânea se vede, mereu, unul din cele șapte păcate de căpetenie ale omenirii. Puțini înțeleg însă, pentruce 'coana Joița e tot atât de tânără ca la 1880...

Aci este o taină care merită să fie deslegată. După cât ni se pare, vina că ea n'a fost mai demult lămurită, o poartă aceia cari au pus de-asupra comediilor lui Caragiale o etichetă greșită: „*Teatru de moravuri*”. Sunt multe erori asemănătoare, pe cari le săvârșește dorința plină de ambiție dogmatică a criticilor obișnuiți să se amuze cu toată seriozitatea catalogând și clasând pe scriitori. De cele mai multe ori, acești bieți creatori de viață, încăpuți pe mână unor comentatori

doctorali, sunt înghesușiți și încarcerati în sertarele strâmte ale unor clasificări cari îi mutilează, ca cismele spaniolești ale închiziției. Anecdota spune că și Caragiale a protestat cândva împotriva titlaturii de „scriitor satiric” pe care i-o dăduse, la un nevinovat banchet cultural, un critic de foarte curată bună-credință, regretatul Ion Scurtu. Finul observator al slăbiciunilor omenești a repezit o privire indignată pe sub ochelarii săi teribili, și a isbucnit, aruncând această surprinzătoare rectificare: — „Eu sunt profund sentimental, domnule!”

Câtă sinceritate era în revoltata spovedanie, știa numai cel care o făcuse. Resorturile sufletești ale artistului păstrează totdeauna unghere necercetate de nimeni. E probabil însă că semenii nu l’au crezut, deoarece Caragiale a rămas și mai departe un „scriitor satiric”, un soi de istoriograf sever al societății în mijlocul căreia a trăit. Așa, un priceput cunoscător al literaturii dramatice ca Pompiliu Eliade, a putut să creadă că și teatrul lui Caragiale va avea aceeași soartă, cași comediile lui Vasile Alexandri. Cațavencu era osândit să se așeze într’o zi alături de logu dela Sadagura. . .

Nu s’a întâmplat însă așa, pentru simplul motiv că teatrul lui Caragiale e plămădit din alt aluat. Și comediile lui nu sunt comedii de moravuri. — „Atunci, sunt comedii de caracter?” va întreba, grav, d. Mihail Dragomirescu, gata să aplice o etichetă nouă. — „Se prea poate; oricum, în compartimentul unde a fost așezat, vă încredințez, Caragiale nu se simte de loc la largul lui.”

E delicioasă naiva încredere a „venerabilului” domn Zaharia Trahanache. Președintele comitetului permanent, al comitetului electoral, al comițiului agricol și al altor comite și comiții trăiește desigur într’o lume care nu mai e a noastră. Dar, el reprezintă fără doar și poate cea mai autentică figură de bărbat îmbrobodit. E tăiat, cu o foarfecă de maestru, din stofa nemuritoare a încornorațiilor. Nici Georges Dandin nu e mai simbolic; și nici chiar sugestiva podoabă de pe fruntea cerbului. Priviți-l cum intră să-și caute consoarta, în casa bunului și tânărului său prieten. Bate cu discreție la o ușă, bate, tot cu atâta discreție la alta; nimic, niciun răspuns. — „Nimeni? și dobitoicul de fecior mi-a spus că Fănică și Zoe sunt aci. . .” Atât. Și ’conu Zaharia pleacă, tot atât de discret, fără să-și închipuie că Fănică și Zoe sunt în odaia de-alături, de unde n’a răspuns nimeni. Evident, pentru un asemenea specimen, scrisoarea de amor, care face dovada unei evidente infidelități, nu poate să fie decât o plastografie. Ideea trădării nu intervine nici măcar sub forma unei bănuieli posibile. Nu, orice s’ar spune, acesta este un *caracter*, — și nu cred să dispară atât de repede.

Dar „onorabilul” domn Cațavencu, ce cusur are? Frazele sale sforăitoare au făcut loc, (nu demult însă) unei oratorii mai rafinate. În agitata sa încarnație literară, nu viețuiește însă în funcțiune de discursurile emfatică pe cari le confecționează pentru întrunirea dela *Dacia* . . . mă iertați, vreau să spun: întrunirea din sala Primăriei. Insușirile cu cari persistă să intereseze și dincolo de epoca în care și-a

plasa micul său șantaj nereușit, sunt altele. El realizează într'un chip strălucit tipul ambițiosului șiret, lipsit de scrupule, îndrăzneț, sau servil, laș, sfios, după cum norocul îi surăde, sau îi întoarce spatele. Tartuffe e un falș cucernic, pornit să parvină subț o haină bisericească. Cașavencu e numai un demagog, pentrucă nu face decăt politică. Dar, fățarnicii nu se vor stărpi niciodată, și demagogi erau până și în republica Atenei.

Aproape toate personagiile lui Caragiale suportă, fără greutate, această analiză a caracterului lor veridic omenesc și acest procedeu al comparației cu elementele comediei clasice. Spiritul lui adânc de observație nu poate să se oprească deasupra formelor exterioare ale unor deprinderi de-o generație; puterea lui creatoare nu se mulțumea să aranjeze numai decorul pitoresc al unei fabule efemere. Ochiul său s'a afundat mai adânc, în culele pornirilor legate de om pentru foarte multă vreme (cine poate să știe ce este eternitatea?) iar degetele sale de sculptor minunat n'au frământat o pastă de ceară, gata să se topească la lumina unor vremuri schimbate. Rechemăți înaintea priviriilor domnevoastră, cunoscuta galerie a unor atât de diferiți reprezentanți ai burgheziei românești dela sfârșitul veacului trecut, și veți înclina să spuneți, împreună cu toți cei cari au priceput pe Caragiale, că nu haina efemeră cu care sunt înbrăcați, ci omenescul din care sunt zidiți, este ceace va purta de-alungul timpului, schimbător numai al aparențelor, pe acești Farfurizi, Brânzovenești și Ipingești rupți din nescata comedie a marilor și micilor slăbiciuni pământești.

Atunci, nu ne vom mira pentruce *Scrisoarea pierdută* e totdeauna vie și pentruce personagiile ei n'au trecut la muzeu, odată cu stampele cari au prins aspectele vieții sociale de-acum aproape jumătate de veac. Mare vrăjmaș îi este omului, timpul. Dar, în măsura în care se poate lupta câteodată cu el, avem dreptul să proorocim, că teatrul lui Caragiale va dăinui, sănătos, cât va exista pe lume ridicolul și nai-vitatea. Adică, — foarte multă vreme.

al. a. h.

P. S. Rândurile de mai sus au fost scrise cu prilejul retipării *Teatrului* lui Caragiale, în editura „Cărții românești“. În această nouă ediție n'avem nimic deosebit de relevat, decăt o ciudată neglijență tipografică. Greșeliile de tipar ne cicălesc și pe noi, ca pe toată lumea. Pe Caragiale însă, îl îmbolnăveau. Corectorii dela „C. R.“ se bucură oare de impunitate, numai pentrucă maestrul e mort?

Cronica politică

O aniversare

Partidul poporului a sărbătorit, deunăzi, trei ani dela înființarea sa. Aniversarea a fost subliniată de o impunătoare manifestație populară și de un important banchet politic. Și, dacă numărul participanților poate fi hotărâtor într'o vreme când circulația cetățenilor pentru alte scopuri decât cele particulare a devenit oarecum anevoioasă, trebuie să spunem că organizatorii celor două demonstrații au pentru ce să fie mulțumiți. Peste zece mii de oameni în majoritatea lor țărani, au luat parte la primirea dlui general Averescu în gara de Nord și aproape o mie de delegați din toate județele s'au așezat la mesele rânduite în cea mai spațioasă sală din Capitală, aceea a teatrului „Eforiei“.

Manifestația din gara de Nord a dovedit în primul rând, un fenomen foarte simplu. Nerăbdătoarea patimă a adversarilor cântase prohodul popularității dlui general Averescu. Cei doi ani de guvernare a partidului poporului ar fi fost de ajuns, cu alte cuvinte, să gonească entuziasmul din suflete, și să aștearnă peste elanul atâtor speranțe, lespeda grea ca de mormânt, a unei iremediabile desamăgiri. Iată însă, că lucrurile stau cu totul altfel. Țărănimea noastră covârșită de nevoile ei prezente, cari apasă tot mai tare pe slabii ei umeri, își întoarce din nou privirile spre „steaua averescană“, gândindu-se de data aceasta tocmai la ceea ce a reușit să înfăptuiască scurta trecere pela guvern a partidului poporului. Nu numai că dl general Averescu n'a pierdut încrederea de care era înconjurat acum trei ani, ci această încredere s'a călit definitiv în cea mai sigură probă de foc. Amintirea unei bune cărmuiri știe să încălzească multe inimi...

S'au găsit totuși glasuri cari au căutat să dea o talmăcire surprinzătoarei însuflețiri țărănești cu care a fost întovărășită aniversarea partidului poporului. Trebuia găsită o explicație pentru valurile de haine albe, cari au năvălit pe barierele Bucureștilor; o altă explicație de cât aceea firească, a unui îndemn sincer și respicat pornit din conștiința publică. S'a spus, (mai întâi, că însuș guvernul a „poruncit“ sătenilor să pornească în întâmpinarea dlui general Averescu; cași cum dl Ion I. Brătianu n'ar avea astăzi altă grijă, decât să furnizeze parti-

delor de opoziție publicul necesar pentru a dovedi trecerea de care aceștia se bucură înaintea țării. Gluma era proastă, și s'a născocit atunci alta. Ci-că „averescanii“ ar fi răspândit pretutindeni vestea că generalul Averescu va fi chemat în curând de Rege la guvern, și au îndemnat țărănimia să vie cu mic cu mare în întâmpinarea șefului partidului poporului, spre a-i arăta dragostea de care-l înconjură poporul în preziua acestei zile fericite a venirii la putere. Iată, în orice caz, o versiune mai plauzibilă. Se prea poate, să li se fi spus țărănilor, că dl. general Averescu va lua din nou în mâini frânele guvernului. Dar, nu vorbește nimic faptul că țărăniile au crezut numai decât o asemenea veste și, — *horribile dictu!* s'au și bucurat de ea?

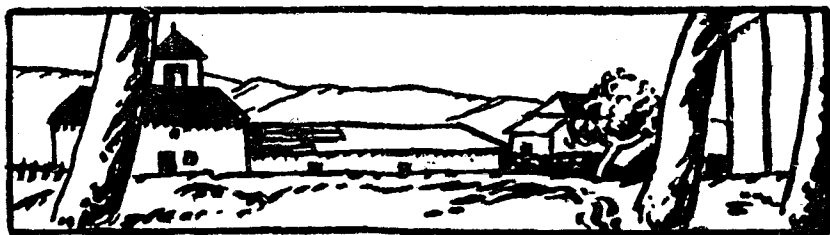
Manifestația din gara de Nord s'a desfășurat în cadrul unei liniștite revărsări de forță conștientă. N'au fost nici „tiribombe“ n'au funcționat nici tulumbele pompierilor, nu s'au spart nici capete nevinovate. Cu admirabilul său bun simț, pe care nu-l pot înțelege d. Albert Honigman dela „*Lupta*“ sau d. Iacob Rozenthal dela „*Adevărul*“, modestul plugar dela Dragomirești, a venit să strige: „Trăiască tata țărănilor!“ și s'a întors acasă, fără scandal, laolaltă cu cei zece mii de tovarăși de drum ai săi, — lăsând pe „frunțașii țărăniști“ să-și expună maxilarele, pentru democrație, în mica încăerare de pe calea Griviței, unde (după mărturia presei „independente“) a trebuit să curgă iarăș sânge revoluționar, din nasul — victimă al unui cetățean revoltat...

* * *

Banchetul politic din sala „Eforiei“ a avut, cum era și firesc, o altă semnificație. Partidul poporului este, fără îndoială, *partid nou*, de vreme ce abia a împlinit trei ani. Cu toate acestea se poate mândri că a fost *cel dintâi* care, din prima zi a existenței sale, a rupt răgazul vechilor granițe dărâmate, răsfirându-și rădăcinile sale, dintr'odată, pe tot cuprinsul țării. Toate celelalte grupări „descălcate“ dintr'o parte sau din alta a Carpaților (și partidul liberal, care și-a prins cu arcanul câțiva partizani în Ardeal și partidul național, care a deschis o succursală de orfani politici la București, și partidul țărănesc care abia are unele timide ramificații la Universitatea din Cluj) nu sunt decât expresia unor tendințe proaspete de expansiune, care își păstrează covârșitorul lor centru de greutate acolo, în punctul de unde au plecat. Partidul poporului s'a născut deodată, la Craiova ca și la Oradea-Mare, la Chișineu ca și la Galați închegându-se pe temeiul unei triumfătoare comunități sufletești, simbol viu al unei unități desăvârșite. Acesta a fost spiritul dominant al întâlnirii de câteva ceasuri, la care au luat parte, într'un atmosferă de caldă sinceritate, trimiși din toate colțurile României.

Cele două momente ale sărbătoririi dela București s'au complectat astfel, una pe alta. Partidul poporului, rezemându-se mereu pe sufragiile populare, dovedește că reprezintă și o posibilitate de guvernare unitară, capabilă de a nu nedreptăți niciodată interesele unei provincii în folosul alteia, ci, gata oricând să le armonizeze pe toate, prin însăș structura lui organică.

ION BALINT

GAZETA RIMATĂ

Regele Ardealului

*La întrunirea dela Dacia, un
glas din sală a strigat: „Trăiască
Iuliu Maniu, regele Ardealului!”
ZIARELE.*

*O, cunoșteam dela Sibiu
Fermecătoarea dinastie
A prezidentului Maniu,
(Acest model de modestie). --
Adeseori, în Mercedes,
Venea pe vânt, pe frig, pe ciază,
In echipajul ei ales,
S'aducă crumpene din piață.
Ce mai cârnați, și mai șunci
Arhi-ducea cu ea, cucoana!...
Toată familia, de pe-atunci
Cam specula puțin... Coroana.*

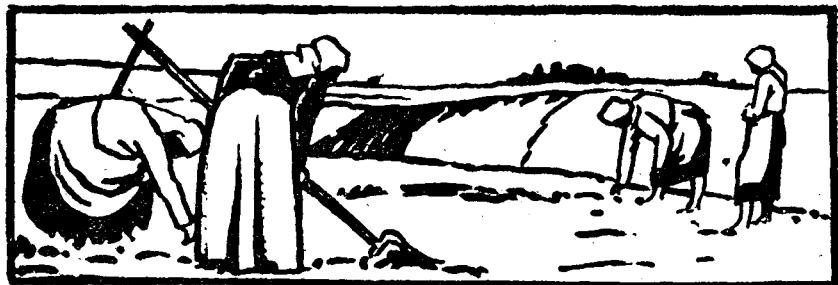
*Eu nu credeam, așa curând,
Ghiuluka să se'ncoroneze...
Dar, într'un singur dor și gând
Pâneau oștirile-i viteze,
Cu tot poporul suveran,
La Dacia, pe coridor, —
Și-l așteptau pe Honigman
Să-și „ungă” noul domnitor...
Apoi, s'a petrecut un pic*

Și s'a încins un chef în lege,
Căci s'a aflat la Majestic:
— „Ardealul are'n fine Rege!”

Poporul azi e fericit
Căci marele vizir Boilă
La toată lumea a'mpărțit
Pe strada Băii câteo vilă.
Maestru-prim de ceremonii
E Coltor, mândrul gentilom,
El înstruește istrionii, —
Iar Paukerow e majordom.
Pe roze stă întreaga sută,
(Și rozele trăiesc etern)
Lista civilă cunoscută,
Prin Vaida, — o achită Ștern!

Un singur nor stă coborât
Pe tronul regelui Ghiulukă,
Visează adesea cam urât
Și frigurile îl apucă...
Vecinul său din București
(Voivod în Țara Românească)
Urzește uneltiri drăcești
Și sceptrul vrea să i-l prăpească...
Dar Curtea-l pune să se culce,
Și toții lacheii — honigmani,
Il liniștesc, c'o vorbă dulce:
— „Așa e între Suverani!”

MIȚA CAMARILLA.

INSEMNĂRI

D. Vaida răspunde... Dl Alexandru Vaida a prins prilejul unei întruniri publice la Timișoara, pentruca, din curtea fabricii de bere de-acolo, să răspundă destăinuirilor făcute de *Țara Noastră* cu privire la trecutul politic și la prezentul economic al impetuosului nostru „fruntaș” ardelean. Noi am arătat că anti-dinasticul de astăzi a fost, ieri, un devotat adulator al Habsburgilor, și ne-am permis, pe de-asupra, să amintim grozavului mâncător al „oligarhiei”, câteva din consiliile de administrație străine de unde incasează sume rotunjoare și nemuncite, în fiecare an. Am răsfoit deopotrivă colecția revistei *Oesterreichische Rundschau* și registrele dela *Renner*. Și am descoperit iscălitura dlui Vaida, în amândouă locurile.

Dl Vaida simte nevoia să se disculpe. Nu pentru noi, se înțelege. Scrisul nostru nici nu revendică această cinste. Ci pentru publicul cetitor, pe care nemilosul nostru adversar l'a simțit primejdios impresionat de modesta demascare făcută în paginile acestea.

Dar, răspunsul îngăimat de dl Vaida suferă de două defecte. De jumătate,

e profund ridicol, — de cealaltă jumătate, e de-adreptul mincinos.

Dl Vaida vrea să ne facă să credem de pildă, că domnia sa își incasează tantiemele dela banca *Marmorosch-Blank*, pentru ca să „controleze” activitatea acesteia, și că datoria fiecărui român (din cei 18 milioane câți are România) ar fi să intre în câte-un consiliu de administrație al unei societăți anonime. Abia acum ar trebui să înțelegem motivul pentru care și ceilalți amici ai dlui Vaida au relații strânse cu diferite ghișeuri străine: *controlează*, cu toții, spre fericirea patriei lor...

Nu știm dacă s'a răs cum trebuia, în sala fabricii de bere din Timișoara. Veselia n'a putut însă să dureze multă vreme, căci dl Vaida și-a luat repede o figură misterioasă, urmărind să lămurească taina articolului din *Oesterreichische Rundschau*. Și, dl Vaida a spus, textual: (vezi *Patrla* din 24 Aprilie cor.)

— „Este adevărat că am scris acel articol și l'am scris pentru că regele Carol și Ion Brătianu ne recomandau să facem o politică filo-habsburgică,

fiindcă România nu este în stare să ne vină într'ajutor."

O, naivii cetățeni din Timișoara, cari au strigat aci: „Trăiască Vaida!“ și l'au răsplătit pentru acest neadevăr lipsit de scrupule, cu „aplauze furtunoase.“ Nu voim să cercetăm acum, dacă dl Ion Brățianu a recomandat cândva în realitate o politică filo-habsburgică, nici nu vom sublinia faptul că mărturia împotriva defunctului rege Carol are ceva din impietatea profanatorilor de morminte. Vom spune însă numai atât: La 2/15 Septembrie 1916, când a apărut articolul „Românii din Austro-Ungaria“, -- *regele Carol era mort de doi ani de zile, și România „venise într'ajutorul“ Ardealului de două săptămâni, deoarece declarase război Austro-Ungariei la 15/28 August 1916.*

Mai avem nevoie să adăugăm ceva? Poate numai atât: adversarii noștri din partidul național se laudau odată că nu ne citesc, și nu ne răspund. Ei pot să vadă astăzi ce imprudentă indeletnicire formează câteodată încercările de justificare. Da, da, domnule Vaida, e mult mai prudent să ne ignorați. Polemica nu vă priește deloc...

Confiscarea cărților maghiare. Ziarele au anunțat, dând în această privință unele indicații cam imprecise, confiscarea unui mare număr de cărți maghiare, trimise în Ardeal dela Budapesta. După cât se pare, autoritățile noastre au săvârșit și de data aceasta unele antipatice excese de zel, aruncând anatema lor executivă asupra unor nevinovate traduceri din Homer, Shakespeare și Heine. Cum nici unul dintre acești geniali răscolitori ai pătimelor omenești nu poate fi acuzat de complicitate iredentistă cu amiralul Horthy, măsura de opreliște e stupidă. Așa cum a fost de neînțeles și interzicerea reprezentării „Tragediei omului“ de Madách.

Dar, întâmplarea mai are și o altă față. Căci, dacă nu putem aproba o măsură prohibitivă îndreptată împotriva unor capo d'opere inofensive, nu uităm nici tipăriturile ațăătoare cari încearcă să treacă Tisa, odată cu Schiller, Jokai sau Ibsen. O inspecție școlară făcută de curând la institutul *Marianum* din Cluj a descoperit asemenea volume, sosite în mod clandestin, în care se face, nu naționalism, nu șovinism, ci instigare directă împotriva statului român.

Manualele cari sosesc de pe malul Dunărei, pentru uzul școlilor maghiare din Ardeal, spun limpede că: „Ungaria ruptă în două nu este o țară“ — și pun toată nădejdea în spada lui Matei Corvinul, — pentru a-și reface „țara ciuntită“. Maculatura nerușinată, care ne insultă și ne provoacă la Budapesta, îmbracă tot felul de forme; despre aceste așa numite publicații de propagandă s'a vorbit în paginile *Țarei Noastre*, chiar în numărul trecut. Le cunoaștem.

E normal, deci, ca granița noastră să rămână închisă pentru astfel de nechemate agenți ai urei împotriva României. Insuși protestul împotriva gestului nostru de apărare, e o insultă ce ni se face.

Monumentul lui Gheorghe Pop de Băsești. În ziua de sf. Gheorghe, la 6 Mai, se va inaugura la Băsești un frumos monument fostului prezident al partidului național de pe vremuri, acela care a presidat marea adunare dela Alba-Iulia și cu glasul unui apostol a proclamat cel dintâi unirea cu țara-mamă. Gheorghe Pop de Băsești a zis atunci ca și bătrânul Simeon: „Acum slobozește pe robul tău Stăpâne“, declarând că misiunea partidului pe care l-a condus cu atâta cinste, e implinită.

Monumentul i-l ridică fiica marelui răposat, d-na Elena Hossu Longin, cu soful său și se va inaugura în cadrele unor frumoase serbări religioase și naționale, al căror program s'a publicat în toate ziarele. Noi am dori, ca la aceste serbări frumoase să participe cât mai mulți. E comemorarea unui om, care n'a fost al unui partid politic din zilele de azi, ci al neamului românesc întreg, Un om căruia, până când națiunea recunoscătoare îi va putea ridica o statuie vrednică de numele lui, orice român de inimă trebuie să-i ridice un mic monument în colțul inimii.

O descoperire culturală. A fost nevoie ca d. Pavel Brătășanu să vorbească la o întrunire a partidului național, — pentru ca foile acestuia să-i închine articole omagiale, descoperind că simpatica persoană a „celui mai vechiu tachist“, un mare binefăcător al Ardealului. Ar trebui, cu alte cuvinte, să aflăm și noi, (abia acum), că d. Pavel Brătășan a dat un prețios sprijin cultural din circumscripția Erneului, ducând acolo foarte multe biblioteci populare și distribuindu-le în diferite sate.

Nu ne-ar putea lămuri însă, d. Pavel Brătășanu, de unde provin aceste biblioteci? Nu știu pentru ce dar ne vine să credem, că e vorba tocmai despre cărțile obținute acum doi ani dela ministerul Cultelor pe seama țăranilor din județul Mureș-Turda, unde noul aliat al d-lui Iuliu Maniu fusese ales deputat din bunăvoința partidului poporului...

Excesul de literatură. Un critic se plângă odată că literatura s'a molipsit dela gazetărie și că unii din prozatorii noștri și-au banalizat stilul, introducând în novelistică metode de reportaj divers. Avea dreptate, poate. Dar nici acela n'ar greși, care s'ae osteni să înregistreze excesul de literatură care bântuie dela o vreme în scrisul unora dintre gazetarii noștri. Goana după originalitate dă la iveală câte odată adevărate perle de limbă păsărească, pretențioasă și umoristică.

Spicuim la întâmplare, din darea de seamă asupra reprezentăției unei dansatoare, publicată în „Patria“ și datorită, probabil, unui poet simbolist căzut din semin în redacția d. I. Agârbiceanu: — „Sub picioarele ei se distruge legea materiei, sufletul fâlfăie, când zburdalnic ca un fluture, când fantastic, când contemplativ peste rezistențele firești ale gravitației, dându-ne pentru o clipă senzația dezmarginirii. Artistă creiază un spațiu nou, dinamic din linii spirituale și mișcări psihice.“

Ce-o fi cu noul spațiu dinamic creat din linii spirituale și mișcări psihice, rămâne să priceapă nefericiții lectori dela Gherla sau Teiuș.

„Mult am vrea să aflăm însă, cum o fi reușind dansatoarea în chestiune să înfrângă cu picioarele, neiertătoare legea gravitației? Excesul de literatură duce, evident, în cele din urmă la senzația dezmarginirii. Se ni se ierte vorba, această nu e o senzație tocmai normală. . .